

IRAM

Ifjúsági Részleg és AlkotóMűhely

Shakespeare

HAMLET

- **HÁTTÉRANYAG ÉS TANÍTÁSI SEGÉDLET
PEDAGÓGUSOKNAK**
- **KÉSZÍTETTE: HUDÁKY RITA**

2014

Az Örkény Színház nyitottan szeretne együttműködni a fővárosi és vidéki iskolákkal. Az IRAM Ifjúsági **Részleg** és **AlkotóMűhely** fontos feladata, hogy pedagógusokkal konzultáljon. Leveleikben és a foglalkozásainknak köszönhető személyes találkozásokon sok kérdés, igény jutott el hozzánk. Szeretnénk azokkal a pedagógusokkal is kapcsolatba kerülni, akiknek nem áll módjukban részt venni az osztályaikkal az előadásainkhoz kapcsolódó FLESS foglalkozásokon, és tanórai keretek között szeretnénk felkészíteni a fiatalokat a színházlátogatásra. Az IRAM csapat egyik tagja, Hudáky Rita gimnáziumi tanár segít ebben. Reméljük, hogy ezzel az általa összeállított anyaggal felelünk a hozzánk érkezett kívánságok egy részére: a FLESS foglalkozásaink tanórai kiegészítéséhez és az önálló, csak tanári felkészítéshez is segítséget nyújtunk.

Jó munkát kívánunk!

Várjuk Önöket az Örkény Színházban!

Mácsai Pál
igazgató

Neudold Júlia
IRAM műhelyvezető

Kedves Tanárnő, Tanár Úr!

Akik próbáltuk már, tudjuk: egy-egy iskolai csoport színházlátogatásának megszervezése rengeteg fáradtságba kerül. Az adminisztráció, a helyek lefoglalása, a pénz beszedése, a közlekedés, a másnapi felmentések intézése, hogy ne feleljenek fizikából a késői órán hazaérők... – mindez önmagában sem kevés. De valójában még hamarabb kezdődik a munka: a megfelelő előadás kiválasztását hosszú töprengés előzi meg. Elolvassuk a kritikákat, magyartanárként megnézzük a tanmenetünket, osztályfőnökként végiggondoljuk az osztályunk ízlésbeli, érdeklődésbeli irányultságát... Az is eszünkbe jut, milyen jó lenne felkészítő, ráhangoló órát tartani a színházba indulás előtt, de egy ilyen óra kitalálására végképp nem mindig van módunk.

Az Örkény István Színház ifjúsági programja, az IRAM **tanári háttéranyag és az előadáshoz kapcsolódó óravázlatok** biztosításával szeretne a tanároknak segítséget nyújtani abban, hogy tantárgyi és pedagógiai célkitűzéseiknek leginkább megfelelő módon tudjanak közös színházlátogatásokat szervezni osztályaiknak, iskolai csoportjaiknak. Azt reméljük, hogy az óravázlatok feladatötleteiből nem csak a magyartanárok, hanem az osztályfőnökök és más tárgyakat tanító kollégák is meríthetnek, ha színházba szeretnének menni egy-egy diákcsoporttal.

Bízunk benne, hogy hasznosnak találják majd a kezdeményezést, a visszajelzéseket pedig örömmel várjuk!

Hudáky Rita

tanár

TARTALOM

A HAMLET AZ ISKOLÁBAN	● 5. oldal
A HAMLET AZ ÖRKÉNY SZÍNHÁZBAN	● 5. oldal
MILYEN KOROSZTÁLYNAK AJÁNLUK AZ ELŐADÁST?	● 6. oldal
FLESS FOGLALKOZÁSOK A SZÍNHÁZLÁTOGATÁSHOZ NEUDOLD JÚLIÁVAL	● 7. oldal
ÖTLETEK OSZTÁLYFŐNÖKI, ETIKA-, TÁRSADALOMISMERET- VAGY DRÁMAÓRÁRA	● 8. oldal
ÖTLETEK MAGYARÓRÁRA	● 15. oldal
AZ ELŐADÁS SZÍNLAPJA	● 27. oldal
AJÁNLOTT IRODALOM	● 28. oldal

A HAMLET AZ ISKOLÁBAN

„Ó, de mennyi fejtörésbe került ez!”

Guildestern, II. felvonás, 2. szín

(Arany János fordítása)

A *Hamlet* tanításának óriási hagyománya és bőséges irodalma van Magyarországon, a középiskolai irodalom tankönyvek többsége részletes elemzéssel, feladatokkal segíti a tanárok munkáját. A Sulinova oktatási programcsomag *A reneszánsz és a reformáció irodalma* című kiadványához tartozó *Tanári útmutató* (fejlesztők: Arató László és Beöthy Zsófia) majdnem 120 oldalnyi háttéranyagot kínál csak a *Hamlet* tanításához, és erre a Shakespeare-drámára épül az oktatócsomag 9. osztályos irodalmi önképző programja is (fejlesztők: Forgács Anna és Sándor Csilla).¹ A *Hamlet* tanításához tehát nem csupán az a bizonyos „könyvtárnyi” szakirodalom, hanem a kreatív tanári és tanulói munkát segítő, kidolgozott feladatötletek is bőven rendelkezésünkre állnak.

A HAMLET AZ ÖRKÉNY SZÍNHÁZBAN

„A Hamlet az irodalom Mona Lisája.”

T. S. Eliot

A világ drámairodalmának egyik kultuszdarabjaként a *Hamlet* a színházak életében is kiemelt jelentőséggel bír. Emlékezetessé csak olyan előadás válhat, amely határozott állításokkal képes megragadni a sokszínű, kortárs nézőközönség figyelmét –, azokét is, akik egy sor korábbi előadással hasonlítják majd össze a mostanit, és azokét is, akik életük első Shakespeare-darabjára váltottak jegyet. Az Örkény Színház *Hamletje* nem marad adós a markáns és korszerű *Hamlet*-értelmezéssel, ezért a jelen tanári segédanyag (a drámához kapcsolódó anyagbőséget figyelembe véve) azzal a törekvéssel készült, hogy kifejezetten ennek az előadásnak a megoldásaihoz, hangsúlyaihoz kapcsolódó javaslatokkal, ötletekkel segítse a tanárok munkáját.

¹ Mindkét programcsomag letölthető innen:

http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciaterulek/1_szovegertes/

MILYEN KOROSZTÁLYNAK AJÁNLJUK AZ ELŐADÁST?

Nádasdy Ádám: Limerikek

*Jó téma itt ez a Hamlet,
elkelne róla egy pamflet” –
gondolta Shakespeare úr.
Azóta csak pirul,
mert pamfletnek egy kissé pimf lett.*

A középiskolai gyakorlat és a kerettantervek szerint igen korán, 9. osztályban kerül sor az előírt egy (választható) Shakespeare-dráma tanítására. Az Örkény Színház *Hamletje* a két évvel korábban bemutatott *A vihar* előadáshoz hasonlóan alkalmas a gyerekkorból épphogy a serdülők közé átlépő korosztály megszólítására, anélkül, hogy le kéne mondania a felnőtt közönség érdeklődéséről. Pedagógiai szempontból ez azt jelenti, hogy a produkció bármelyik középiskolai évfolyam számára jó választás.

FLESS FOGLALKOZÁSOK A SZÍNHÁZLÁTOGATÁSHOZ NEUDOLD JÚLIÁVAL

A FLESS színházi játékokból és beszélgetésekből felépülő háromórás képzelettorna a színház próbatermében, az előadást megelőző héten. A FLESSen részt vevő osztályok itt olyan élményanyaggal találkoznak, amelyet majd az előadás működtet tovább, s amely asszociációkat kapcsol a színházi élményhez. Színházat nézni és figyelni tanulunk, feltérképezzük, mi közünk lehet a választott előadáshoz.

Hamlet FLESS

A Hamlet FLESSen játékok és beszélgetések révén újra és újra feltesszük a kérdést: mi közünk van az előadáshoz és Hamlet alakjához, vagyis mi az, amit a mából, saját tapasztalatainkból hozzá kötünk. Mi a szerepe a színháznak a jelenünkben? A próbafolyamat tapasztalatait is beépítettük a játékokba: színházi helyzetekkel járjuk körül a tér és a tömeg szerepét a rendezésben. A próbateremben a diákok szereplőként és rendezőként kísérletezhetnek a tér használatával és a szereplők egymáshoz való viszonyának alakulásával. A következő kérdéssor a játékok gondolatívét eleveníti fel, a foglalkozás összefoglalásaként kapják meg a résztvevők:

Mi kell ahhoz, hogy valaki hatalomra kerüljön, és azt meg is tudja tartani? Szükségszerű-e, hogy a politikai erkölcs eltérjen a mindennapok etikájától? Mikor és miért reagál másként a tömeg, mint az egyén? Hogyan bánik a hatalom a tömeggel? Mit tehet az egyén a hatalommal és a tömeggel szemben? Mi a szerepe a tömegnek és a díszletnek az Örkény Színház előadásában? Mi a ti szerepetek ebben az előadásban?

Ki lehet Hamlet? Ki hasonlít Hamletre? Mi közünk nekünk Hamlethez? Milyen dalszövegek és zenekarok emlékeztetnek rá? Miért nem cselekszik? Velünk előfordul, hogy cselekednünk kéne, de képtelenek vagyunk rá?

Miért fordítják le újra és újra a Hamletet? Miért rendeznek belőle újra és újra különböző előadásokat? Miért született róla tengernyi elemzés? És hogyan születik folyton újjá kulturális utalások formájában?

Kire mondjuk, hogy őrült? Ki a bolond? Hamlet az őrült, vagy mindenki más? Hogy születik szomorúságból és melankóliából derű és nevetés? Mit szabad egy bolondnak? Mit szabad a színháznak? Mi a bolond szerepe és mi a színház szerepe Shakespeare drámáiban?

Mi a végső kérdés? Mi történhet, ha élők a halállal találkoznak? Hogyan figyelmeztetik művészeti alkotások az embert a hiábavalóságra és az elmúlásra? Mi köze Hamletnek a csendéletekhez? Milyen kérdések jutnak eszedbe Karinthy szinopszisáról: „Dán királyfi sokat töpreng, majd mindnyájan meghalnak.”?

További információ az IRAMról és a FLESS programról:
<http://www.orkenyszinhaz.hu/index.php/iram>

ÖTLETEK OSZTÁLYFŐNÖKI, ETIKA-, TÁRSADALOMISMERET- VAGY DRÁMAÓRÁRA

„Több dolgok vannak földön és egen...”

Hamlet, I. felvonás, 5. szín

(Arany János fordítása)

A *Hamletről* mint drámáról és a jelen előadásról is elmondható, hogy ezer szálon kapcsolódik jelenkori valóságunkhoz. A fekete ruhában elkülönülő és a felnőttek világát elutasító dacos ifjú története hamar ledobja magáról az irodalmi klasszikusnak kijáró merev és távolságtartó tiszteletet, és egyáltalán nem kell feltétlenül magyartanárnak lenni ahhoz, hogy a benne rejlő provokatív felhajtóerőt az iskola közegében hasznosítsuk.

A következő feladatokkal attól függetlenül lehet dolgozni, hogy az osztály tanult-e a *Hamletről* vagy nem, és az sem befolyásolja a munkát, hogy hányan ismerik már a dráma cselekményét.

- **A színházlátogatás előtti óra**

- **Egy fontos politikusi pillanat – a trónbeszéd**

Bevezető ismeretek a feladathoz – előzmények

Claudius az államtanács támogatásával trónra léphet. Nem volt könnyű az idevezető út: két hónappal ezelőtt még testvérbátyja, a hódító királyként is sikeres idősebb Hamlet uralkodott, akinek lassan felnőttkorba lépő fia a korona várományosaként pallérozta elméjét egy igazi elit egyetemen, Wittenbergben. A király halála után elérkezik a mindeddig háttérbe szoruló Claudius életének legnagyobb pillanata: politikusi sikere, hogy az egyenes ági trónörököst, Hamletet mellőzve őt támogatják a főemberek, magánemberi öröme, boldogsága pedig, hogy nőül veheti a vágyott asszonyt, irigyelt bátyja özvegyét. A helyzet egyetlen szépséghibájáról, a volt király halálának körülményeiről szerencséjére csupán ő tud...

Claudius első politikusi színrelépésének három célja:

- Nyilvános bemutatkozás, az uralkodói alkalmasság bizonyítása, az alattvalók és az udvar megnyerése.
- A szomszédos Norvégiából hír érkezett, hogy az idősebb Hamlet által meghódított norvég területek visszaszerzése érdekében katonai mozgósításba kezdett Fortinbras, a területeket elveszítő király fia, a jelenlegi norvég király unokaöccse – az ügy megoldása nem tűr halasztást.
- A szoros egymásutánban megrendezett temetésre, koronázásra és királyi esküvőre az udvarba gyűltek az eddig távol tartózkodó főurak is. Az ünnepségek után a fiatal generáció két prominens tagja szeretne ismét távozni az udvarból: a főtanácsos fia, Laertes Párizsba, az ifjú Hamlet pedig Wittenbergbe vágyik vissza. Elutazásukhoz illik királyi hozzájárulást kérni, Claudiusnak tehát erről is nyilatkoznia kell.

Feladatok:

- **Előkészítés – csoportmunkában**

A csoport

A király politikai tanácsadói és beszédírói alkotják a csoportot, amelynek feladata, hogy megírja az államtanács, az udvar és a tágabb nyilvánosság előtt elhangzó szónoki beszédet az újdonsült király számára. A beszédnek tartalmaznia kell az érdemi intézkedéseket, és minél nagyobb politikai nyereségre kell törekednie, hiszen ez a megszólalás különösen nagy súlyú, ilyenre csak ritkán nyílik alkalom. A beszédírók hívják fel a király figyelmét a szónoklat súlypontjaira, adjanak tanácsot a hatáskeltő eszközök megfelelő használatára, a testbeszédben és a szövegmondásban rejlő lehetőségekre!

B/C csoport

Az udvar protokollfőnöke és protokoll-tanácsadói alkotják a csoportokat. A B csoport középkori, történelmi időkben gondolkozik, a C csoport a modern kor közegében tervez. Arról kell (akár rajzos) tervet készíteniük, hogy milyen helyszínen kerüljön sor a királyi beszédre. A tanácsadók vegyék figyelembe, hogy a király szeretné minél nagyobb körben növelni a népszerűségét, ám a tér akusztikájától vagy a hangosítási lehetőségektől is függ, hogy mennyi jelenlévő hallgathatja a beszédet. A protokoll részeként a tanácsadók döntenek arról, hogy ki legyen jelen a király közvetlen környezetében, ki álljon mellette, ki távolabb, illetve az uralkodó és más jelenlévők öltözködésére vonatkozóan is ajánlásokat fogalmazznak meg.

- **A trónbeszéd**

Egyeztetés után el is lehet játszani a jelenetet a tanácsadók javaslatainak figyelembevételével (akár több változatban is). A beszédet mondó király lehetőleg igyekezzen betartani a szakértőktől kapott instrukciókat! (Természetesen egy „elhibázott” variációt is ki lehet próbálni, amelyben a király tehetségtelen szónokként nem tud megfelelni a feladatának, hiába veszi körül kiváló csapat.)

- **A színházlátogatás utáni óra**

Az első reflexiókat és spontán kérdéseket, megjegyzéseket követően két lehetséges feladatra teszünk javaslatot:

- **Maszkjáték**

A játékhoz párokat kell alkotni. Minden pár sorsolással kap egy szereplőt a *Hamlet*ből. Abból indulunk ki, hogy a kiosztott figurák mindegyikének van **egy nyilvánosan vállalt arca**, és **egy titkosabb**, a többiek elől inkább **rejteni vágyott arca**. A párok a saját arcukból alkotják meg a kiosztott szereplő két maszkját: egyikük a nyilvánosan vállalt, másikuk pedig a rejteni vágyott arcot mutatja meg. A többiek feladata figyelmesen megnézni a „maszkokat”, és közösen eldönteni, hogy kit látnak. Az arcok megmutatói megpróbálják mindaddig rezenéstelenül kitartani a maszkot (ez persze nem fog menni, de egy kis nevetés belefér), amíg a többiek meg nem állapodnak egy közös szavazatban, és csak ezután árulják el, hogy helyes-e a tipp.

Ha sokan vannak az osztályban, két nagyobb körben zajlik a játék, majd a végén az azonos szereplőket megformáló párok egymás mellett is megmutathatják a két-két maszkot az osztálynak. A különböző megoldások még érdekesebbé tehetik a feladatot.

- A kiosztható szerepek:

Hamlet	Claudius	Gertrud	Polonius
Ophelia	Laertes	Rosencrantz	Guildenstern

- **És most? – „A többi néma csend...”?**

Az udvarban lezajló véres dráma végkifejlete a teljes királyi család pusztulása. Hírmondónak ott marad Horatio, aki a betoppanó Fortinbrasnak és kíséretének beszámol a történekről.

Feladatok csoportmunkában:

a) Na de tulajdonképpen ki ez a Fortinbras? Hogy kerül ide? Mit tudunk róla? Mit várhatunk tőle?

Fortinbras története nem csupán keretezi, de át is szövi a dán királyi udvar válságának drámáját. Gyűjtsetek össze minden információt, amelyre Fortinbrasszal kapcsolatban emlékeztek!

Az információgyűjtést egyeztetés, megbeszélés követi.

b) A darab zárlatában a lelátón idegen emberek ténferegnek, az országban új korszak köszönt be. Vizsgáljátok meg az élők informálódási lehetőségeit, és alkossátok meg lehetséges helyzetértékelésüket!

- Mit tesznek ki facebook-oldalukra a lelátóról szelfizők? Rajzoljátok meg a képeket, és írjátok meg a posztot, valamint a kommenteket is!
- Kivel készít interjút a norvég hatalomátvételtől idegenkedő, helyi konzervatív, dán média? Írjátok meg / játsszátok el az interjút egy létező vagy általatok kitalált szereplővel, és készüljön politikai kommentár, elemzés a helyzetről!
- Kivel készít interjút a norvégbarát sajtó? Írjátok meg / játsszátok el az interjút egy létező vagy általatok kitalált szereplővel, és készüljön politikai kommentár, elemzés a helyzetről!
- A sírásónak és cimborájának sok a munkája, hiszen sorban el kell temetni a királyi család összes tagját. Bőven nyílik hát alkalmuk a nagypolitikáról és a világ rendjéről elmélkedni. Írjátok meg / játsszátok el az újabb sírásó-jelenetet! Felbukkanhat a jelenetben az életben maradt Horatio és/vagy Osric is. (Osric volt az a körülményes udvaronc, aki a párbajról szóló meghívást adta át Hamletnek.)

Lehetséges megoldások, információk a színházlátogatás előtti órához

A csoport: A gyerekek döntenek a király előtt álló kihívások megoldásáról, és szónoki beszédet írnak a megadott szempontok figyelembevételével. A beszéd meghallgatása után érdemes közösen megbeszélni a döntéseiket: hogyan próbálták megnyerni az udvart, mi a válaszuk a külső fenyegetésre, mi a jelentősége az udvar/Claudius szempontjából annak, hogy a főtanácsos fia vagy a – hierarchiában hirtelen hátrébb sorolt – trónörökös az udvarban marad vagy elutazik? Ideális esetben a gyerekek rájönnek, hogy akkor is a koronázással rosszul járó, és az új királlyal esetleg szembeszegülő **Hamlet jelenti a legnehezebb problémát** Claudius számára, ha még mit sem sejtünk viszonyuk további bonyolultságáról... Mi a jobb döntés a király szempontjából: eltávolítani vagy szemmel tartani elődje fiát?

B/C csoport: A helyszín és a protokoll megtervezésekor érdemes kreativitásra bátorítani a gyerekeket. A középkori és a modern környezet esetében is döntő, hogy a **zárt vagy nyitott teret** választanak, valamint, hogy **a szűk udvar vagy egy tágabb tömeg** előtt képzelik el a beszédet. (Ebből a szempontból akár ellentét is kialakulhat a „beszédírók” és a „protokollszakértők” döntése között. Ha így van, érdemes a szempontokat összevetni!) Ideális esetben a feladat megvitatása **a királyi-politikusi lét, a magánemberi szféra és a nyilvánosság, sőt a tömeg kapcsolatának** bonyolultságához (egyúttal az előadás egyik központi motívumához) vezethet el.

Előzetes információk arról, hogy a dráma és az előadás milyen válaszokat ad a fenti felvetésekre – minderről a gyerekeknek természetesen még nem kell értesülniük, de a színházlátogatás után akár vissza lehet térni a kérdésekhez:

Az Örkény-beli Hamlet a király trónbeszédével kezdődik. A helyszín egy **lelátó**, amelyet **maszkos-jelmezes**, a színházi közönséggel szembenező **szurkolói tömeg** tölt meg. A király kihangosított beszédét a tömeg hallgatja és kíséri **közös** – varázsütésszerűen kezdődő és abbamaradó, mintegy **láthatatlan ceremóniamester** által vezényelt – **tapssal, nevetéssel**.

Claudius tökéletes egyensúlyérzékkel oldja meg a kényes kérdéseket, gesztusokat tesz a tanácsadók felé, meggyőző módon hivatkozik az ország érdekeire, követeket küld Norvégiába, hogy erőszak helyett diplomáciával oldja meg a konfliktust.

Főtanácsadója fiának, Laertesnek (apai támogatás mellett, melynek kikérése a bizalmi embere felé tett okos gesztus egy számára végül is közömbös kérdésben!) megadja az engedélyt az elutazáshoz.

Hamlet óhaját ezzel szemben megtagadja. Viselkedése **többféle törekvést** mutat: kioktató, atyáskodó hangot üt meg meghalt bátyja és újdonsült felesége fiával szemben (kínos családi helyzet!), ám a **bizalmát is szeretné megnyerni**, miközben ő talán épp **bizalmatlanságból** látja jónak inkább maga mellett tartani a problémás rokont – okait mindenesetre nem tárja fel.

A megoldás elemei a színházlátogatás utáni órához

A dráma szövegéből származó információk Fortinbrasról:

- Fortinbras a szomszédos Norvégia hercege;
- apja halála után nagybátyja lépett trónra;
- Hamlet apja területeket szerzett még az öreg Fortinbras idejében Norvégiától;
- az ifjú Fortinbras az öreg Hamlet halálakor – noha nem ő Norvégia uralkodója – sereget kezd toborozni a területek visszaszerzése érdekében;
- Claudius követek útján sikeresen jár közben a norvég királynál, hogy az állítsa le unokaöccsét;
- Fortinbras ezután királya támogatásával Lengyelország ellen fordul egy kisebb terület megszerzése érdekében;
- a lengyelországi hadjárat miatt Fortinbras és serege Claudius engedélyével átvonul Dánia földjén;
- amikor Fortinbras a sikeres hadjáratból visszatérve ismét áthalad az országon, a dán királyi család összes tagját holtan találja;
- Hamlet utolsó szavaival megjósolja, és egyúttal támogatja, hogy Fortinbras legyen Dánia új uralkodója;
- Fortinbras méltó, katonához és királyhoz illő temetést rendel el Hamlet számára.

Az előadás egyéb jelzéseiből származó információk:

- a dán „népként” megjelenő szurkolók (a nézők számára nem látható) norvég seregnek szóló becsmérő rigmusokat kiabálnak;
- Fortinbras és kísérete norvégül, tolmács segítségével tájékozódik a királyi udvarban történekről, és feltehetően egy számukra idegen nép hűlt helyén, romjain fognak berendezkedni.

ÖTLETEK MAGYARÓRÁRA

„... azt hiszitek, hogy rajtam könnyebb játszani, mint egy trombitán?”

Hamlet, III. felvonás, 3. szín

(Nádasdy Ádám fordítása)

• A színházlátogatás előtti óra

Az Örkény Színház előadása igen sokféleképpen megközelíthető, de két kérdés egészen biztosan megkerülhetetlen egy közös megbeszélésen. Az egyik a tömeg, a nyilvánosság és a hatalom szerepe, kapcsolata a magánszférával, a másik pedig Hamlet alakjának az értelmezése. Az első témát a feldolgozó óra 3. feladata érinti, de előkészítés gyanánt magyaróra is beilleszthető a korábban ajánlott trónbeszéd feladat (8. oldal). Hamlet alakjának árnyalt megértéséhez itt ajánlunk ráhangoló feladatot.

• Hamlet – aki bármilyen lehet?

„Hamlet volt már a színpadon lányos fiú, acélos párbajhős, kegyetlen királyfi, valóságos Borgia-csemete, Cézár, a pápai fattyú hasonmása, aki fél kézzel három-négy embert átperderít a másvilágra, széplelkű nebántsvirág, elfojtott vérfertőző és homoszexuális diák, aki Horatióba és nem Opheliába szerelmes. Igaz, hogy erre a hajlamra, franciául, csak André Gide fordítása és Jean-Louis Barrault rendezése ösztönözte. Volt még nő is, igen: nő: elkeseredett szűzlány Asta Nielsen némafilmjében. [...] a királyfi színpadi alakból óhatatlanul átlényegült mítoszalakká, akárcsak – felbukkanásuk rendjében – Odüsszeusz, Aeneas, Trisztán, Faust, Don Juan, Don Quijote. Éles körvonalukkal ellentétben Hamleté sokkal ködösebb: ő a kétkedve boncoló, magát boncolgató intellektuel.”

Cs. Szabó László: *Dráma vagy szerep?*²

² Idézi Arató-Beöthy. Sulinova oktatási programcsomag. A reneszánsz és a reformáció irodalma, Tanári útmutató, p. 80-81.

Shakespeare többnyire jól bevált sztorikkal dolgozott, mai szóval úgy mondanánk, hogy remake-eket készített ismert és népszerű történetekből. Hamlet alakját nála különösen gazdag és sokrétű szöveg rajzolja körül, ezért minden előadás alapvető döntése: végül is milyenné formálja a királyfit?

Mielőtt a diákok megismerkednének az Örkeny Színház *Hamletjével*, valódi kreatív kaland lehet néhány alapinformáció birtokában egy saját hős megtervezése.

Az információs lapot mindkét csoport megkapja, a képeket csak a B csoport számára nyomtatjuk ki. Az A csoport teljes „szerzői szabadságot” élvez, a B csoport tagjai pedig képek alapján mozgósítják képzeletüket.

Egy feladaton természetesen több csoport is dolgozhat (tehát lehet több A és B csoport is), hiszen minél többféle megoldás születik, annál jobb. Azt szeretnénk, hogy a diákok kíváncsiak legyenek Hamletre, és minél több lehetőséget lássanak benne.

Feladat:

A csoport

Tanulmányozzátok a kapott információkat!

Tervezzetek meg egy lehetséges Hamletet úgy, hogy csak az alaphelyzet és a főhőst körülvevő figurák adottak. **Írjatok szinopszist** (rövid, a lényegét tartalmazó cselekménytervezetet), amelyben meghatározzátok Hamlet és a többi főszereplő személyiségjegyeit, viszonyrendszerét, törekvéseit, az esetleges buktatókat és a dráma végkifejletét.

A megadott információkon kívül minden a fantáziátokra van bízva. Éljetek azzal a szabadsággal, amely egy dráma- vagy forgatókönyvíró fantáziáját is meglódíthatná!

B csoport

Tanulmányozzátok a kapott információkat!

Gondolkozzatok el **a dráma egy lehetséges verzióján**, amelyben el tudjátok helyezni **a képeken látható Hamletet**, mint főhőst. **Írjatok szinopszist** (rövid, a lényegét tartalmazó tervezetet), amelyben meghatározzátok a főszereplők személyiségjegyeit, viszonyrendszerét, törekvéseit, az esetleges buktatókat és a dráma végkifejletét.

Csak az alaphelyzet adott, a többi a fantáziátokra van bízva.

Hamlet – aki bármilyen lehet?

Claudius: Dánia királya, az ifjú Hamlet nagybátyja. Titokban megölte az idősebb Hamletet, saját testvérét, majd trónra lépett, és feleségül vette az előző király özvegyét, Gertrudot.

Gertrud: Dánia királynéja, Hamlet anyja. Megözvegyülése után két hónappal hozzáment férje öccséhez, Claudiushoz.

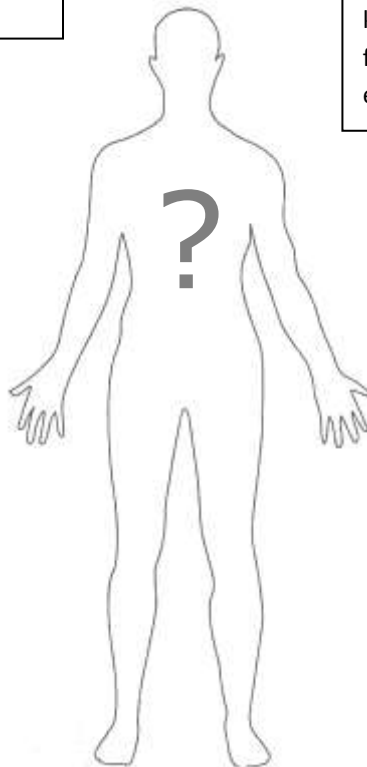
Polonius: Claudius állami főtanácsosa, Ophelia és Laertes apja.

Szellem: Hamlet halott apjának képében jelenik meg éjszaka, hogy fiának elmondja halála körülményeit, és megbízza őt a bosszú feladatával.

Laertes: Polonius fia. Visszavágyik Párizsba, ahonnan Claudius koronázási ünnepére tért haza.

Horatio: Hamlet barátja, wittenbergi iskolatársa. Az idősebb Hamlet temetésére tért vissza az udvarba Wittenbergből.

Ophelia: Polonius lánya, Hamlet korábban udvarolt neki. Ezzel kapcsolatban a főtanácsos atya és a fiatalságát Párizsban élvező báty is erős aggályát fejezi ki.

Rosencrantz és Guildenstern: Hamlet gyerekkori barátai. Claudius megbízza őket, hogy derítsék ki, mi lehet az oka a megközelíthetetlen Hamlet furcsa, zavart viselkedésének.

Hamlet: Milyen ember ő? Mik a szándékai? Hogyan fog hozzá? Kik a szövetségesei, ellenfelei? A szellemmel való találkozás után elhatározza, hogy zavartnak, bolondnak fogja tettetni magát – de mire jó, és mit is jelent ez voltaképp...?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Színészek: Vándortársulatként érkeznek az udvarba, így kapóra jönnek Hamlet számára, aki megbízza őket, hogy játékokban idézzék fel apja halálának körülményeit. A színháték célja, hogy a bűnösnek pszichológiai csapdát állítva bizonyosságot szerezzen Hamlet számára.

Hamlet – aki ezúttal épp ilyen...

- **A színházlátogatás utáni óra**

- **Szellemjelenetek**

Ebben a történetben az összes főszereplő váratlan, erőszakos módon hal meg. Úgy jártak, mint az idősebb Hamlet: egyiküknek sem volt alkalma elszámolni bűneivel, elrendezni élete függőben maradt dolgait.

Az osztály közös megbeszéléssel döntse el, mely szereplőknek adnak utólagos lehetőséget arra, hogy szellemként elrendezzenek valami fontosat, és kivel kell ehhez találkozniuk, akár a holtak, akár az élők közül. A találkozás kezdeményezője („A”) határozza meg a beszélgetés témáját, ő keresi meg azt az – élő vagy holt – partnert („B”), akivel érdemes volna még elrendeznie valamit a túlvilági üdvössége, lelki békéje érdekében. Három-négy találkozást mindenképp érdemes megszervezni, de többet is lehet.

A játék menete:

A tanár által kijelölt vagy önként jelentkező diákok megkapják annak a szellem-szereplőnek („A”-nak) a nevét, akinek a nézőpontjába (szerepébe) helyezkedve le kell folytatniuk egy fontos beszélgetést a szintén előre kijelölt partnerrel („B”-vel). A játék csak részben improvizatív. Az osztályt két csoportra osztjuk, hogy mindkét szereplőnek legyenek „barátai”, akik megértik és jóakarátú tanácsaikkal segítik őt a találkozás előtt, sőt közben is.

„A” tehát megbeszéli a tanácsadóival, hogy mire szeretné felhasználni a találkozási lehetőséget, hogyan fog majd a beszélgetéshez, mit hoz fel mentségére, mivel indokolja egykori tetteit, stb.

„B” is felkészül a tanácsadóival: megpróbálják kitalálni, vajon mit is akar tisztázni vele „A”, és hogyan is viszonyuljon ehhez ő.

Ezután „A” elindul „kísérteni”, és egy megfelelő helyszínen (ez is scenírozható) találkozik „B”-vel (aki szintén lehet szellem, de lehet élő is). Elkezdődik a beszélgetés, amelyet egy tapssal bármely pontján felfüggeszthet akár a tanár, akár valamelyik szereplő. Akkor érdemes megállítani a játékot, ha fontos fordulat, döntési helyzet áll elő, vagy egy szereplő elakad, nincs több ötlete. Ilyenkor a mindkét szereplő visszamegy a tanácsadóihoz, instrukciókat kér, hogyan folytassa a beszélgetést, milyen érveket vegyen elő, milyen kérdéseket intézzen a másikhoz.

A találkozás zárulhat megegyezéssel, például megbocsátással, de az is jó, ha a felek „csak” kibeszélik magukat, megosztják tapasztalataikat, vagy kiderül, hogy még a halálban is feloldhatatlan a köztük lévő ellentét, és tovább haragszanak egymásra.

• Szerepláncok

„A szerepösszevonások mélyén az a meggyőződés munkál, miszerint egy előadáson belül két vagy több egymástól eltérő – rokon jellegű, vagy akár egymás végletes ellentéteit képező – szerep azért játszatható azonos színésszel, mert *e szerepekben van valami közös.*”

Spiró György³

Ha elfogadjuk Spiró György fenti állítását, akkor izgalmas gondolkoznivalót kínál Bagossy László rendezése. A sok színésszel és statisztával színpadra állított produkcióban ugyanis valószínűleg nem a színészhiány magyarázza, hogy Gálffi László három szerepet kapott, és két alkalommal a közvetlen partnere is azonos színész, Pogány Judit.

Vajon mi a közös a Szellem, az Első Színész (egyúttal a betétdarabban a Király) és a Sírásó szerepében? És hasonlóképpen: hozzátesz-e a darab jelentéséhez, hogy a Második Színészt (a betétdarabban a Királynét) és a Sírásó Cimboráját ugyanaz a színész alakítja?

Feladat:

Hasonlítsátok össze azokat a jeleneteket, amelyekben Gálffi László kap szerepet! Keressetek közös vagy éppen ellentétes vonásokat. A műsorfüzet képeinek alapos megfigyelése sokat segíthet a gondolkodásban. Gyűjtsétek össze ötleteiteket csoportmunkában, majd beszéljétek meg az eredményeket!

³ Spiró György: Shakespeare szerepösszevonásai. Európa Könyvkiadó, 1997. 363.p.

• Nézőtér – stadion, politikai gyűlés, színház, rockszínpad?

- Az előadás egyik legmarkánsabb hatáseleme a színpadkép. Beszéljétek meg, hogy hatott rátok a díszlet, mennyiben befolyásolta számotokra Hamlet történetének megértését!

- A *nézőtér* a *Hamletet* fordító Nádasy Ádám itt olvasható versének központi metaforája. Állíthatjuk-e, hogy a nézőtér az előadásban is metaforaként funkcionál? Van-e közös a vers és az előadás szemléletében, világában?

- Egy konferencián Pikli Natália, az ELTE adjunktusa Shakespeare drámáinak kortárs feldolgozásairól tartott előadást. Az Örkény Színház *Hamletjéről* a kutató az alábbi diát állította össze mondanivalója szemléltetésére.⁴ Tanulmányozzátok a diát, és értelmezzétek az információkat! Bátran tegyetek fel kérdéseket, és jelöljétek ki témákat, amelyeknek szívesen utánanéznétek!

Nádasy Ádám: A nézőtéren kívül

Lopózni kell: aki kint van, nem él.
Nem szabad zavarni a kinti tetszhalottak,
a nénik, tükrök, szendvicsek nyugalmát,
a félárbocra vett világítást,
a kávéscsészék visszhangját a pulton,
a büfések fojtott beszélgetését,
a ruhatár hibernált szuszogását,
ahol mint akolban a nyáj, összeborulva
megosztják hidegüket a kabátok.
Miért jöttem ki? Megcsikordult a talpam,
kínos életjel ebben a tetszhalálban.
A ruhatárosnő fölneáz a könyvből.
Miért jöttem ki? Kizuhanni akartam
az életből, a hőből, az egy pont felé
gravitáló százfejú figyelésből?
Tudni akartam, hogy kívül mi van,
hogy múlik-e a valós idő?
Mint aki szétszedi a beszélő macit.

Örkény Színház, *Hamlet*,
Bagossy László rend. 2014. március 15.

kortárs és ahistorikus Hamlet – politikai és kultúrtörténeti „arénák”:
díszlet és rendezői koncepció együtt: MINDIG MINDEN publikus
(privát: fejlámpa „buboréka”, de akkor is érzékelhető)

A *Hamlet* karneváli-vulgáris rétegének kiemelése (nem piedesztálon) – „ha minden előadás,
legyen hát minden az”: rock – Hamlet őrjöngése a mikrofonnal („Éjszaka, éjszaka, mindenkinek
van egy kis vérszaga”) – Iggy Pop – Polgár Csaba + közvetlen interakció a közönséggel

⁴ Pikli Natália: *Átjárások - az "igazi" Shakespeare és a kortárs populáris kultúra ikonjai* (Joss Whedon, Tom Hiddleston, Örkény Színház *Hamlet*). Gyula, *Kortársunk még Shakespeare?* című konferencia, 2014. július 11-12.

Lehetséges megoldások, háttérelémzés a feladatokhoz

• Szellemjelenetek

Hamletnek szinte bárkivel érdemes találkoznia, van mit tisztáznia a holtak közül akár **Ophéliával, Poloniusszal vagy Rosencrantzékkal** is. (A két póru jár barátot együtt is lehet a találkozóra küldeni, hiszen nagyon összefügg a sorsuk, de a gyerekek próbálják meg az előadás karaktereit a látottak alapján egyéníteni.) De úgy is dönthetnek a gyerekek, hogy Hamletet már csak az élet végső, filozofikus kérdései érdeklik, ezért a **sírásóval** szeretnék még egyszer összeereszteni egy kis filozofálgatásra. (A sírásónak újra magvas mondanója lehet a tömeges temetés kapcsán, és az is érdekes, mit szól egy szellemhez.) Vagy épp ellenkezőleg: találkozzon **Horatióval**? Vagy **Fortinbrasszal**? Lehet, hogy a politikáról, az életről szeretne nekik mondani még valamit?

Egyes szereplők részben abba haltak bele, hogy mások **eszközként használták** fel őket (ld. **Rosencrantzék, Ophelia**). Talán indokolt lenne utólag kérdéseket intézniük a kihasználóikhoz, így **Claudius**hoz, **Polonius**hoz.

Gertrud és Ophelia beszélgethetnek a női létről szerzett ellentétes(?) tapasztalataikról.

Polonius adhat tanácsot **Osrick**nak, aki a jelek szerint hozzá hasonlóan ura feltétlen hűségű udvaroncá lesz. De vajon Osrick megérti-e Polonius intelmeit?

A felsoroltak csak ötletek, a gyerekek számtalan más javaslattal állhatnak elő!

• Szerepláncok

A Szellem, az Első Színész és a Sírásó szerepe első ránézésre is három eltérő karaktert jelent, ám valójában négy figura rejlik a szerepláncban, hiszen az Első Színésznek a betétdarab Királyává is át kell alakulnia. Ugyanígy Pogány Judit is három szerepet kapott: Második Színész – betétdarab Királynéja – Sírásó Cimborája. A színészekről természetesen nem lehetne leválasztani a betétdarabban alakított – tehát szerepen belüli – szerepet, a vizsgálódáskor mégis egy **négyes, illetve egy hármast** láncolattal kell számolnunk.

1. szerep – Szellem: A túlvilágról királyi öntudattal érkező Szellem határozott feladat kijelölése, transzcendens mindentudásról tanúskodó, kételyek és kérdések nélküli fellépése sorsfordító az éretlen, szeretetét, gyászát magányban megélő, a **világgal szembeni undortól szenvedő, és öngyilkossági gondolatokat forgató Hamlet** számára. A porszürke tisztí egyenruha mintha **egy régi világ porlepte, elmúló értékeit** jelezné.

2. szerep – Színész: A néző ismét megpillantja Gálffi Lászlót, ezért önkéntelenül is **párhuzamot von az Első Színész és a Szellem alakja között**. Van-e közük nekik egymáshoz? A válasz, úgy tűnik: nincs. Az udvarba érkező színészek **civil, esendő** figurák, egészen más

világot képviselnek, mint a Szellem. A rendezés kiemeli, milyen **praktikusan**, pátosztól mentesen **szemlélik a mesterségüket** (ld. persze, hogy megtanulnak a megrendelő kedvéért egy kis betoldott szöveget, hisz „ő fizet”), még a szakmai önértékük is inkább **mesteremberi büszkeségre** emlékeztet, mint felsőbbrendű művészi öntudatra, amikor Hamlettel közösen felidéznek-elszavalják a Pyrrhus-monológot. A **gyakorlati élet, a valóság** talaján állnak, a **feladatot nem adják, hanem kapják és elfogadják** (persze egyszerűbb is a dolguk, hiszen a feladat a szakmájukba vág, testhezálló, viszont nem életbevágó – nem úgy, mint Hamlet esetében). **Csoportosan** létezve egymást erősítik. A magányos, uralkodói gőgjét őrző szellem abszolút ellentétei.

3. szerep – Színészkirály: Az Első Színész feladata, hogy mindannyiunk szeme előtt **átváltozzon a betétdarab királyává**, és ezzel – Hamlet szándéka szerint – megtestesítse az elhunyt királyt. Valóságossá természetesen nem válhat, csak egy **jelzéssé, helyettesítővé, metaforává**. Hogy a művészet segítségével **megismétlődhessen** egy történet, és kiderülhessen az igazság. Az átlényegülés valódi: az Egérfogóban **királyi méltóságú**, emelkedett ünnepélyességgel dialógust folytató (tehát nem hétköznapi módon beszélgető, hanem hangsúlyozottan **stilizált, művészi** módon beszélő) királyi párt látunk, akik nem is emlékeztetnek a nemrég leereszkedően kitessekelt, csetlő-botló színészekre. A nézői érzékelés ismét kanyart tesz, és helyzete Claudiuséhoz válik hasonlóvá: **kényszerítő érzéki élményként** kell felismernie a betétdarab Királyában (a Színészben) a meghalt királyt, a Szellemet.

Az átlényegülés olyannyira teljes, hogy a **Színészkirály** ott is marad a színen, mintegy **mozdulatlan jelként** testesíti meg a holtat, és **változik át/vissza teljesen Szellemmé**.

4. szerep – Sírásó: A Sírásó és Cimborája színrelépésekor előlről kezdődik a nézőben a folyamat: ismét Gálffi, ismét Pogány* – mit jelent ez? Van közük az eddigiekhez? Egyszer már korrigálni kellett egy hasonló kérdésre adott nemleges választ...

Az élmény szinte déjà vu: **megint** élénk lép **két civil**, akiknek **a darabbeli konfliktushoz semmi közük**, kívülről érkező, Hamlet családi drámájától független figurák. **Hétköznapiak**, esendők, **praktikusan gondolkoznak**. A Sírásó **önéretes** büszkeséggel hivatkozik **mestersége** gyakorlásával nyert tudására (ld. ki mennyi idő alatt rohad szét a földben). Földön járó kisemberek – éppúgy, mint az udvarba érkező színészek.

A figurák azonban színházi **szerepkörük alapján bohócok is** (Shakespeare-nél a szereptípus megnevezése is egyértelműsíti ezt, a mostani rendezés pedig gondoskodik róla, hogy jelenetük valódi bohóctréfaként hasson). A bohóc pedig maga az őszínész, a **színész archetípusa**.

*Az előadás aranyos poénja a Pogány Judit által alakított Cimborának feltett, az eredeti szövegből származó, tehát nem ide kitalált „Mi az, te pogány vagy?” kérdés. Talán szóba hozható, hogy a pusztai szöviccen-névjátékon túl ez a pillanat emlékeztet a színész civil-voltára, aminek ezúttal jelentésteremtő ereje, és így is helye van az előadásban.

A kör ezzel bezárul: **A halál birodalmából érkező szellem színházi alakváltozásai során először színész-csepűrágóként, aztán művészetként, stilizált műalkotásként, végül sírásó-bohócként, a halál leggyakorlatiasabb ismerőjeként tér vissza.** Átváltozásaiban a második stációtól kezdve társa is van.

Hamlet első hosszabb megszólalása a **halálvágyról** szól. A Szellemmel átélt nagy találkozás is a **halállal való találkozás**. A királyfi talán azért nem hatékony a cselekvésben, mert **hajlama a végső kérdések felé húzza**. Ebben az előadásban egy – néha erősítést, társat is kapó – **visszatérő tanítómester, titokzatos alakváltó figura** hoz hírt újra meg újra **a végső kérdések birodalmából: „memento mori”**.

- **Nézőtér – stadion, politikai gyűlés, színház, rockszínpad?**

Az előadás **világként mutatja a nézőteret, és nézőtéreként mutatja a világot** – ez alapvető döntés a darab értelmezése szempontjából. Meghatározó súlyúvá, szinte **kiterjesztetté** válik az Egérfogó-jelenet és vele a **„színház a színházban”-koncepció**, amit az is jelez, hogy az Első és Második Színész által mondott szövegek (Pyrrhus-monológ, a betétdarab Királyának és Királynéjának párbeszéde) nagy terjedelemben elhangzanak, holott ezek a részek – más feldolgozásokban – rendszerint erőteljes húzásnak esnek áldozatul. (Ezeket a szövegeket irodalomórán érdemes a Hamlet-történet belső értelmezéseiként megvizsgálni!)

A színpadi nézőtér részint **fiktív kiegészítést** követel: mi van vele szemben? mibe néznek bele a maszkos szurkolók, amikor a mi nézőterünk sötétjébe bámulnak?; részint pedig állandó elemként erősíti a **„színház a színházban” öntükröző metaforáját**.

A nyitányban leginkább **stadionnak** látjuk a teret, amely később szinte folyamatos **átalakulásban** van, **a színház, a sport, a koncertek, sőt a pártrendezvények** világa is áthullámszik rajta. A díszlet-nézőtér tömegében csak két alak felismerhető: a királyi pár. **A többi főszereplő fokozatosan válik ki a lelátó elmaszkolt, rejtőzködő népe közül, kivéve Hamlet, aki sosem tud részévé válni sem a tömegnek, sem a hatalmi gépezetnek.**

A két nézőtér közötti **keskeny, pátszerű sáv** jelentősége, szerepe kiemelt: átjáró, köztes hely, **határsáv**. Az első fontos jelenet, amely csak itt játszódik: a Szellem és Hamlet találkozása. Itt található a süllyesztő is, ahol a Szellem ismét távozik saját világába, és az őt érő sokkhatás után Hamlet is itt „borul ki”, majd definiálja új helyzetét a világban. Magától értetődő természetességgel foglalják el a köztes sávot az érkező színészek, és az sem kérdés, hogy itt játsszák el a betétdarabot. Ebben a varázserejű határsávban a Színészkirály mozdulatlanul ülve is átalakulhat Szellemmé, Claudius testi jelenléte pusztá jelzéssé, képpé válhat. Nem meglepő, hogy ez a sírásó birodalma is: a Szellem-Színész-Sírázó szereplánc belső összefüggését a térbeliség is erősíti: a Sírásó ugyanonnan jön elő, ahová a Szellem első megjelenésekor távozott.

Nádasy Ádám verse egy olyan **határátlépést** rajzol meg, amelyben a **lét és nem-lét** közti sávot mintha a **művészet hatóköre** jelölné ki. A művészet (a színház) melegén kívül is van

valóság, de hideg, élettelen. A kilopózót talán **intellektuális megértési vágy** hajtja, ám élet nélküli valóságot, sőt **pusztulást** talál. A vers természetesen nem húzható rá erőltetetten a darab kérdésfelvetéseire, de talán segít abban, hogy beszélni tudjunk Hamlet kérlelhetetlen, abszurdumig, bolondságig vitt intellektualitása és a pusztulás közötti kapcsolatról.

Pikli Natália előadása és diája a **publikus-nyilvános, illetve a privát létezés** szétválaszthatatlanságára mutat rá. A magánjellelű dialógusok gyakran a szoborszerű merevségbe dermedő, ám mégis jelen lévő tömegben hangzanak el –, gyakran csak a fény teremt privát teret a szereplők köré, ám a fénykörön kívül, a sötétben érzékelhető, tudható az illetéktelenek szinte állandó, kivédhetetlen jelenléte. A kutató kiemeli az **'arénák'** politikai-kultúrtörténeti jelentőségét, és **popkulturális párhuzammal** segít értelmezni Hamlet figuráját.

• További témaötletek a darab megbeszéléséhez

- Hamlet ruházatának egyes elemei és az általa használt kellékek erős, emblematikus, de egyáltalán nem egyértelmű vagy könnyen azonosítható jelzések. Beszéljétek meg, mit gondoltok róluk, különös tekintettel a számos nőies ruhadarabra, kellékre!
- Ketten énekelnek-mondanak obszcén vagy 'illetlen' dalocskákat-mondókákat a darabban: Ophelia és a Sírásó. Hasonlítsátok össze helyzetüket, személyiségüket és okaikat!
- Az előadás fontos zenei motívuma a Bach *Magnificat*jának 6. tételére (*Et misericordia*). A visszatérően énekelt szöveg, „misericordia” jelentése: irgalmasság. Hallgassátok meg a művet az osztályban is, és beszéljétek meg, hogyan illik a motívum az előadásba!
- A *Hamlet*-előadásokat hirdető plakátok szinte közhelyszerű kelléke a koponya. Plakáton, szórólapon ezúttal nem találkozunk vele, ám az előadásban előkerül, sőt teljes csontvázak foglalják el a díszlet-nézőteret. Nézzetek meg néhány középkori haláltánc-ábrázolást, és beszéljétek meg, mit közvetít számotokra a színpadot szinte beborító csontváz-sokaság!
- Hamlet szivacsnak nevezi hűtlen barátját, amit az nem ért. Magyarazzátok el a csekély értelmű udvaroncnak a kép lényegét! (**Hamlet:** [...] Különben is, egy szivacs kérdéseire mit válaszoljon egy király fia? / **Rosencrantz:** Szivacsnak gondolsz engem, fenség? / **Hamlet:** Igen, kérek, ami fölszívja a király kegyeit, tekintélyét, ajándékait. De az ilyen tisztviselők teszik végül a legjobb szolgálatot a királynak: ő, mint a majom, a pofája sarkában tárolja őket – amit először bekapott, azt nyeli le utoljára. Majd ha szüksége lesz arra, amit begyűjtöttél, csak megnyom, és te, szivacs, megint száraz leszel. / **Rosencrantz:** Nem értelek, fenség.) – Értelmezzétek ezzel összefüggésben Hamlet híres hangszer-hasonlatát (az előadásban: trombita), és azt a gesztust, hogy Hamlet a mikrofonnal jelképesen „megborotválja, szőrteleníti”, sőt „kasztrálja” is Rosencrantzt!
- Hamlet első – depresszív és halálvágyó – monológját a stadionban a tömeg harsány, tapssal kísért, pattogó éneklése kíséri, szakítja meg, öleli körbe, ellenpontozza. („*János bácsi a csatában, elesett egy fűszálban. Arra ment egy indiánus, és szívébe lándzsát szúrt. János bácsi testét kukacok eszik, és az egyik felkiált: Glori, glori alleluja.*” A dal vége nem hangzik el.) Gyűjtsetek ötleteket: mi indokolja a színházi megoldást, amely Hamlet monológját ebbe a harsány éneklésbe ékeli bele? – Idézzetek fel további jeleneteket, ahol a tömeg aktív vagy passzív jelenléte befolyásolja a látottak értelmezését!⁵
- Shakespeare *Hamlet*jének legendás fordításaként máig Arany János szövegváltozatát tartjuk számon, noha sok más fordítás is készült belőle. Arany *Hamlet*je a szállóigék valódi tárháza, sok színházlátogató számon is kéri, hiányolja a régi, jól ismert fordulatokat. Mások viszont azt mondják: sokkal jobban megértették a darabot, amikor új, modern változatban is elolvashatták, hallhatták. Hasonlítsátok össze egy-egy kiválasztott monológot, jelenetet vagy épp a nevezetesebb szállóigéket Arany János és Nádasy Ádám fordításában!⁶

⁵ A FLESS foglalkozás végén a témához kapcsolódóan Karinthy Frigyes *Barabbás* című novelláját ajánljuk a résztvevő diákok figyelmébe.

⁶ Az előadás kapcsán a szállóigék új változatait összegyűjtötte egy blog is: <http://egyfelvonas.postr.hu/nem-mind-arany>

SHAKESPEARE

HAMLET

Fordította: Nádasy Ádám

SZEREPLŐK

CLAUDIUS	ZNAMENÁK ISTVÁN
GERTRUD	FÜR ANIKÓ
HAMLET	POLGÁR CSABA
Hamlet apjának SZELLEME	GÁLFFI LÁSZLÓ
POLONIUS	CSUJA IMRE
LAERTES	PATKÓS MÁRTON eh.
OPHELIA	KÓKAI TÜNDE eh.
HORATIO	NOVKOV MÁTÉ eh.
ROSENCRANTZ	VAJDA MILÁN
GUILDENSTERN	FICZA ISTVÁN
SÍRÁSÓ	GÁLFFI LÁSZLÓ
A Sírásó CIMBORÁJA	POGÁNY JUDIT
FORTINBRAS	DÓRA BÉLA eh.
ELSŐ SZÍNÉSZ, a betétdarabban KIRÁLY	GÁLFFI LÁSZLÓ
MÁSODIK SZÍNÉSZ, a betétdarabban KIRÁLYNÉ	POGÁNY JUDIT

Urak, hölgyek, katonák, hajósok, hírnökök, küldöncök, kíséret.

BÖRÖNDI BENCE eh., DÉKÁNY BARNABÁS eh., FECZESIN KRISTÓF eh., SZABÓ SEBESTYÉN eh., VARGA LILI eh., NEUDOLD JÚLIA, MURÁNYI MÁRTA, SZATHMÁRY JUDIT, KÁKONYI ÁRPÁD

Kocsári Krisztián, Tukora Tamás, Vásárhelyi Márton, Balogh Gergely, Kékesi Ferenc, Mózer Zsolt, Sík Kata, Vörösmarthy Marcell, Szabolcsy Edina, Sziládi Hajna, Csillik Kristóf, Nedermann Magdolna, Szó István, Gantner István, Móger Ildikó, Kereszty Anna, Horváth Henrietta, Vidincei Mónika, Vid Gabriella, Takács Zalán, Tagyi Zoltán Sándorné, Farkas Márk, Donát Ágnes, Novák Alíz, Török Tímea, Oláh Borbála, Lukács Péter, Hegedűs Mihály, Debre Anna, Hegedűs Angéla, Szalai Sára, Tóth Odett

Történik Helsingörben, a dán királyi udvarban és környékén.

Díszlet: BAGOSSY LEVENTE	Ügyelő: BERTA TAMÁS GERGELY
Jelmez: IGNJATOVIC KRISTINA	Súgó: KANIZSAY ZITA
Dramaturg: GÁSPÁR ILDIKÓ	Asszisztens: ÉRDI ARIADNE
Zenei vezető: KÁKONYI ÁRPÁD	Nyelvi szakértő: DOMSA ZSÓFIA

Rendező: **BAGOSSY LÁSZLÓ**

A fényképeket **Gordon Eszter** készítette

Bemutató: 2014. március 21. – A Budapesti Tavasz Fesztivál bemutatója

Az előadást két részletben játsszuk, hossza kb. 3 óra.

AJÁNLOTT IRODALOM, KRITIKÁK

Arató László – Beöthy Zsófia: A reneszánsz és a reformáció irodalma. Tanári útmutató, Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program, 2008 (a kiadványban bőséges szakirodalmi ajánlás található!)

http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciaterulek/1_szovegertes/modulleirasok/11_evfolyam/a_tipus/irodalom/tanari_utmutato/h-asze1103_szova_11-3_tanar.pdf (utolsó letöltés 2014. szeptember 18.)

Forgách András: „Ő fizet, nem?” Shakespeare: Hamlet – Örkény Színház

<http://bloggingshakespeare.com/reviewing-shakespeare/hamlet-orkeny-theatre-budapest-hungary-2014-2/> (utolsó letöltés 2014. szeptember 18.)

Koltai Tamás: Meccshangulat. Shakespeare: Hamlet – Örkény Színház

<http://orkenyszinhaz.hu/index.php/eloadasok/repertoar/7-magyar/sajto/1014-elet-es-irodalom-hamlet> (utolsó letöltés 2014. szeptember 18.)

Pikli Natália: *Hamlet*, Örkény Theatre, Budapest, Hungary 21 March 2014, directed by László Bagossy. <http://bloggingshakespeare.com/reviewing-shakespeare/hamlet-orkeny-theatre-budapest-hungary-2014-2/> (utolsó letöltés 2014. szeptember 18.)

Tarján Tamás: Mi a pálya. William Shakespeare: Hamlet. Kritika

http://szinhaz.net/index.php?option=com_content&view=article&id=36979 (utolsó letöltés 2014. szeptember 18.)

További kritikák az Örkény Színház honlapján:

<http://orkenyszinhaz.hu/index.php/eloadasok/repertoar?view=szinlap&id=881:shakespeare-hamlet&catid=35> (utolsó letöltés 2014. szeptember 18.)

